J. ROCA

J.ROCA
JOIER

PASSEIG DE GRÀCIA, 18 08007 BARCELONA TEL. 93 318 32 66
AVINGUDA DIAGONAL, 580 08021 BARCELONA TEL: 93 200 07 77
HOTEL ARTS: C/ DE LA MARINA, 19-21 08005 BARCELONA TEL. 93 221 37 09

www.jroca.com

ROLEX

OBC

ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BARCELONA I NACIONAL DE CATALUNYA

Director Titular Ernest Martínez Izquierdo
Principal Director Invitat Franz-Paul Decker

programa 4

TEMPORADA 04·05

Ajuntament de Barcelona Institut de cultura

Generalitat de Catalunya Departament de Cultura

L'Auditori

La programació de la segona temporada simfònica que dissenyo al capdavant de l'OBC arrenca en el concert d'avui sobre una pauta que és el meu principi d'orientació permanent: alternar el gran repertori clàssic amb obres més recents, per tal d'abraçar tota la pluralitat de la música i dels gustos del públic més ampli. Dos compositors com Beethoven i Stravinsky comparteixen programa, per damunt d'èpoques i d'estils, amb la mateixa força creativa que caracteritza les grans obres del repertori de la història de la música.

El caràcter dramàtic, gairebé diria èpic, de l'obertura referida a la figura heroica del comte d'Egmont precedeix en la primera part les dimensions grandioses, imperials, del concert per a piano interpretat per Gianluca Cascioli, un exemple dels solistes de talla mundial que participen periòdicament en la nostra temporada. A la segona part dirigeixo la cèlebre partitura de Stravinsky que va tenir en el seu moment una estrena molt polèmica i, malgrat això, avui forma part de les obres més considerades, sense haver perdut res de la seva brutalitat. Després de cent anys, segueix representant un repte tècnic per la complexitat rítmica, la qual obliga a una concentració extrema del director i dels músics.

El meu concert inaugural de la temporada anterior 2003-2004 ja va comptar amb Stravinsky a través de L'Ocell de foc. Avui torno a aquest compositor amb la mateixa convicció, flanquejat pel geni de Beethoven, en un salt de segles entre els dos que actualment ens sembla molt més curt. Aquest és precisament el meu repte damunt del podi de direcció de l'OBC: mostrar en la pràctica l'evolució constant de la música.

Ernest Martínez Izquierdo
Director titular i artístic

Programa 4

L'Auditori. Sala Simfònica

Divendres,
1 d'octubre
a les 21 h

Dissabte,
2 d'octubre
a les 19 h

Diumenge,
3 d'octubre
a les 11 h

Gianluca Cascioli,
piano

Ernest Martínez Izquierdo,
director

Durada aproximada
del concert:
1ª part 47 minuts
Pausa 20 minuts
2ª part 35 minuts

I

Ludwig van Beethoven
(Bonn, 1770 – Viena, 1827)

Egmont. Obertura (1809-1810)

Concert per a piano núm. 5 en mi bemoll major, op. 73 "Emperador" (1809)

I. Allegro
II. Adagio un poco mosso
III. Rondo. Allegro

Gianluca Cascioli, *piano*

II

Ígor Stravinsky
(Oranienbaum, act. Lomosov 1882- Nova York, 1971)

La consagració de la primavera (1911-1913)

L'adoració de la Terra
Introducció. Auguris primaverals-Dansa de les adolescents. Joc del rapte.
Rondes primaverals. Joc de les ciutats rivals. Seguici del savi. El savi. Dansa de la terra.

El sacrifici
Introducció. Cercle misteriós de les adolescents. Glorificació de l'Elegida. Evocació dels avantpassats. Acció ritual dels avantpassats. Dansa sagrada-L'Elegida.

Beethoven *Egmont.* Obertura (1810)
Concert per a piano núm. 5 op. 73, «Emperador» (1809)

El somni s'havia esvaït de feia temps. Però la nit de l'onze de maig de 1809, mentre els projectils francesos esmicolaven Viena, es va confirmar definitivament que tot havia estat un miratge. L'heroi dels nous temps, Napoleó, només desitjava convertir-se en allò que havia refusat. Al capdavall, tota revolució no implica tornar al punt de partença? Enrere quedava la dedicatòria de la *Simfonia núm. 3*, «Heroica», escrita sis anys abans. El foc de morter dels exèrcits bonapartistes retornava la realitat més ferotge. Aquestes tèrboles circumstàncies envolten la composició del *Cinquè concert per a piano*.

A canvi d'una substanciosa quantitat anual, Beethoven havia renunciat a fugir de la capital austríaca per treballar a Kassel com a mestre de capella de Jerome Bonaparte. Les coses, però, no van anar com s'havia previst. Restava sol a Viena, allunyat de protectors i amics, mancat de comunicació bàsica amb l'exterior i sense el consol dels passeigs pel camp. Tanmateix, treballava, i la seva música anava revelant, cada cop més, el costat humà. Aquest any veu aparèixer tres obres d'intensa factura emocional bastides en la mateixa tonalitat de mi bemoll: l'esmentat *Concert*, el *Quartet de les arpes, op. 74* i la *Sonata dels adéus, op. 81a*.

S'ha dit que, de tots cinc, l'«Emperador» és el concert més estimat per part del públic, mentre que el *Quart* era el més reeixit. També s'ha indicat sovint el caràcter eminentment simfònic d'aquesta composició, en la qual el piano, tot i ser-ne el protagonista, interactua amb una orquestra molt sòlida. Però entre l'enfilall de comentaris que em vénen al cap, les intel·ligents i polèmiques paraules de Glenn Gould sobre l'*amateurisme* beethovenià pel que fa a la creació de motius en contrast amb la gran professionalitat a l'hora de desenvolupar-los, em semblen molt aclaridores. El compositor adquireix així una dimensió més propera, més artesana, no gens divina. És, sobretot, una persona del seu temps, com qualsevol altra, però amb un do especial per copsar la història que l'envolta i transformar-la amb art sonor. Com ho fa?

L'*Allegro* inicial esclata amb una indubtable afirmació del to mentre el piano articula un passatge de caire cadencial. A partir d'aquest moment, el caràcter marcial, heroic, es fa palès amb un tema característic que destaca un treset omnipresent i una anacrusi reforçada per la percussió. Però també la introspecció fa acte de presència en alguns moments, com quan el solista s'enlaira per damunt de les discretes intervencions *pizzicati* de les cordes, i anuncia allò que ha de venir més tard.

El segon moviment és un mar de somnis en calma. La música defuig la vehemència de la maquinària orquestral i mostra l'ànima d'un home extraordinari. El piano, eteri, sura per damunt dels altres instruments fins a assolir la intangibilitat del registre agut, les oscil·lacions dels trinats despullats de tota pretensió virtuosista, les dinàmiques a cau d'orella. La força s'ha traslladat a l'interior. I vet aquí que, per moments, s'albira la connexió amb els temps lents dels concerts de John Field, de Chopin, d'Aleksandr Skriabin. Però igual que en la ment adormida, l'eclosió de la vigília s'anuncia poc abans d'atacar el *Rondó* que tanca el concert. D'aquesta manera, l'*Adagio* resta emmarcat per dos moviments potents: triomfal el primer, més popular pel seu caràcter de dansa comunitària el tercer.

Permetin-me que els confessi un dels meus passatges preferits, una troballa de gran modernitat, al meu entendre: la progressiva extinció sonora —algú en diria *deconstrucció*— a càrrec del piano i de les timbales poc abans de cloure l'obra amb un gran *tutti*.

Egmont és una composició teatral, amb programa, una música incidental creada per acompanyar l'obra homònima de Goethe. Situada als Països Baixos sota domini espanyol, els conflictes que viu l'heroi flamenc es tradueixen en tensions musicals: la rauxa conviu amb el lirisme. I el desenllaç triomfal de la coda —una fanfara que oposa el mode major al to menor inicial— es torna, en realitat, una victòria moral: el protagonista cau afusellat, però resta fidel a les ànsies de llibertat del seu poble. Només un any abans, Beethoven havia patit una necessitat anàloga durant el setge de Viena.

Stravinsky *La consagració de la primavera* (1912)

"Els compositors joves han contribuït molt poc a l'exploració de la mètrica variable. De fet, no conec cap avenç més enllà de *La consagració de la primavera* en els cinquanta anys que han passat des que la vaig escriure." Amb aquesta rotunditat, Stravinsky responia, cap a finals dels cinquanta, una de les qüestions del seu secretari Robert Craft. Era temps de doctrina avantguardista en l'àmbit de la música contemporània, els anys del serialisme integral propugnat arreu pel cercle de Darmstadt. I el vell mestre rus tenia raó, ja que les composicions polimètriques de Conlon Nancarrow encara no havien estat difoses, i Ligeti no havia escrit els *Estudis per a piano*, compendi de complexitat rítmica amb la màxima economia de mitjans.

Però ben mirat, el ritme i la mètrica han estat prioritaris en la música culta occidental? La temptació de respondre negativament és enorme. Gairebé de forma automàtica assignem la preeminència harmònica a Occident, la recerca tímbrica a l'Àsia i el desenvolupament del ritme als països africans. Tanmateix, la història demostra que la pulsació també ens ha preocupat i molt, des de la polifonia de *tempi* dels flamencs del segle XV (Ockeghem, Josquin) fins a les ambigüitats mètriques del Classicisme (Haydn, Mozart) o les hemiòlies d'alguns romàntics (Chopin, Brahms).

Tota aquesta digressió tan sols pretén situar l'obra en un dels seus aspectes cabdals. Ben mirat, sembla lògic en una música concebuda per dansar —però com ens queda de lluny la de Txaikovski—, i aquesta empenta rítmica, tribal —de fet, aquest és el tema del ballet—, l'apropa a allò que s'ha denominat *primitivisme*. No ens deixem enganyar, però. Un cop d'ull a la partitura ens deixa encara bocabadats, atès que al caràcter primitiu s'hi afegeix una gran sofisticació en el tractament orquestral. Ho assenyala Gombrich quan afirma que molts dels artistes que posseeixen un gran domini formal han estat els primers a l'hora de tornar a les arrels.

Certament, la collita musical de 1912 va ser de les més afortunades. Dos dels compositors més significatius del segle passat ens llegaven sengles obres mestres: Stravinsky, *La consagració*; Schönberg, el *Pierrot lunaire*.

Les anècdotes al voltant de l'estrena de l'obra són ben conegudes. París, 29 de maig de 1913. Debussy i Ravel asseguts en extrems oposats del teatre —en aquell moment no mantenien una relació cordial— i Stravinsky al centre, equidistant, darrere del director Pierre Monteux, impertèrrit davant l'orquestra. Nijinski amagat en algun lloc de l'escenari, amatent a la coreografia. Diàguilev, l'empresari, copsant els avantatges publicitaris d'aquell escàndol. La llegenda acabava de néixer.

Una darrera recomanació. Comparin el ballet que acabem d'escoltar amb el desenvolupament de l'*Allegro con brio* de la *Tercera Simfonia* de Beethoven: les sorpreses mètriques ja hi són presents.

Josep Mª Guix

Bibliografia recomanada:

CRAFT, Robert: *Conversaciones con Igor Stravinsky* (Alianza Editorial; Madrid, 1991).
KERMAN, Joseph & TYSON, Alan: *Beethoven* (Muchnik Editores; Barcelona, 1985).
KINDERMAN, William: *Beethoven* (Oxford University Press, 1995).

Suggeriments discogràfics

Ludwig van Beethoven *Egmont.* Obertura

- Orquestra de Cambra d'Europa
  Nikolaus Harnoncourt, director - Teldec (1996)
- Orquestra Filharmònica de Berlín
  Herbert von Karajan, director – Deutsche Grammophon (1969)
- Orquestra Filharmònica de Berlín
  Claudio Abbado, director - Deutsche Grammophon (1991)
- Orquestra de la Gewandhaus de Leipzig
  Kurt Masur, director - Philips (1978)

Ludwig van Beethoven *Concert per a piano núm. 5 en mi bemoll major, op. 73 "Emperador"*

- Staatskapelle de Dresde
  Claudio Arrau, piano – Sir Colin Davis, director - Philips (1988)
- Orquestra de Cambra d'Europa
  Pierre-Laurent Aimard, piano - Nikolaus Harnoncourt, director – Teldec (2002)
- Orquestra Simfònica de Viena
  Arturo Benedetti Michelangeli, piano – Carlo M. Giulini, director - Deutsche Grammophon (1979)
- New Philarmonia Orchestra
  Daniel Barenboim, piano – Otto Klemperer, director - EMI (1967)

Ígor Stravinsky *La Consagració de la primavera*

- Orquestra de Cleveland
  Pierre Boulez, director - Sony (1969)
- Orquestra Simfònica de Londres
  Robert Craft, director – Koch (1995)
- Orquestra Simfònica de San Francisco
  Michael Tilson Thomas, director – RCA (1996)
- Orquestra Simfònica de la Ciutat de Birmingham
  Simon Rattle, director - EMI (1987)

Xavier Cester, crític musical

Concerts de l'OBC per Radio Clásica

Si voleu tornar a sentir La *Simfonia núm. 104 "Londres"* i la *Missa de Lord Nelson* de Haydn, connecteu amb el programa "Producción propia" de Radio Clásica el dia 3 d'octubre a les 11 hores.

R. Clàssica Bcn	R. Clàssica Girona	R. Clàssica Lleida	R. Clàssica Tarragona
F. M. 93.0	F. M. 91.1	F. M. 89.2	F. M. 91.5